

în argumentarea acestei teze s-a invocat adeseori cazul Sucevei și mai ales cele ale Siretului și Băii.

În acest context, pornindu-se de altfel și de la penuria informațiilor din documentele scrise ale vremii, în ultimele trei decenii, pentru clarificarea aspectelor amintite, s-au întreprins ample cercetări arheologice în unele din cele mai vechi și mai importante așezări urbane din Moldova, acumulându-se numeroase date noi, de o deosebită valoare științifică. Din categoria acestor obiective medievale, care au beneficiat de cercetări arheologice sistematice de mai mare amploare și cu rezultate deosebit de importante, se numără și orașul medieval Baia.

La Baia, săpăturile arheologice întreprinse cu începere din 1967 în sectorul „Biserica Albă”, au continuat apoi din 1968 și până în 1976 în sectorul „Parc” și au oferit, după cum s-a și presupus, nu numai un bogat și foarte interesant și variat material arheologic, ci și, ca urmare a coroborării cu alte surse de informare și cu rezultatele obținute în alte așezări urbane, soluții pentru o serie de probleme de bază ale istoriei orașului medieval moldovenesc, în general.

Rezultatele obținute ca urmare a săpăturilor întreprinse până în 1976, în vechiul oraș Baia, au fost prezentate exhaustiv într-un prim volum monografic care, prin valoarea și noutatea datelor arheologice, ca și a concluziilor istorice, poate fi considerat fără îndoială, o lucrare de referință în acest domeniu.

După un scurt cuvînt înainte, în introducerea lucrării autorii, analizînd stadiul atins în cercetarea istoriei orașului Baia de istoriografia românească și străină, scot în evidență că numeroase aspecte ale problemei formării și dezvoltării acestei așezări urbane erau, până nu demult, parțial sau deloc rezolvate.

Un succint capitol a fost consacrat prezentării situației geografice a zonei în care este situată Baia, descriindu-se relieful și rețeaua hidrografică extrem de bogată, situația geologică (a resurselor minerale, mai ales), clima, vegetația și căile de comunicație. În directă legătură cu aspectele de mai sus, autorii au insistat, într-un alt capitol, asupra toponimiei din zonă, stărînd mai ales asupra denumirilor de *Moldova* și *Baia*, cărora le subliniază semnificația și vechimea istorică.

O parte importantă a lucrării a fost rezervată descrierii săpăturilor arheologice, a stratigrafiei și a complexelor de locuire. Autorii arată că săpăturile de salvare din 1967, din sectorul „Biserica Albă” — impuse de extinderea cimitirului sătesc — au adus date importante pentru cunoașterea stratigrafiei, arhitecturii civile și îndeletnicirilor locuitorilor Băii de la sfîrșitul secolului al XIV-lea și din prima jumătate a celui următor. Date mult mai prețioase au adus însă săpăturile sistematice, de mare amploare, din sectorul „Parc”, unde depunerile sînt foarte bogate, acoperînd o perioadă mai îndelungată, de la începutul secolului al XIV-lea pînă la

EUGENIA NEAMȚU, VASILE NEAMȚU și
STELA CHEPTEA, *Orașul medieval Baia
în secolele XIV—XVII. Cercetările din
anii 1967—1976*, Edit. „Junimea”, Iași,
1980, 156 p. text + 7 p. anexe + 12 p. re-
zumat și indice.

În istoriografia contemporană cercetările privind apariția, evoluția și rolul orașelor în cadrul societății evului mediu, ocupă un loc important, dată fiind valoarea aparte a datelor pe care aceste forme superioare de organizare social-economică a așezărilor umane o au pentru înțelegerea unor numeroase aspecte ale istoriei vremurilor respective.

În legătură cu aceste probleme, datorită îndeosebi lipsei unor date științifice mai consistente, în ultimele decenii în istoriografia românească și străină au apărut unele teorii, potrivit cărora orașele medievale de pe teritoriul țării noastre, dar mai ales acelea din regiunile extracarpătice ale României, ar fi fost create din secolele XII—XIII, cu „cetățeni de împrumut” și că au rămas, multă vreme, în situația unor așezări în mare parte cu organizare străină, grefate în cadrul societății feudale românești. Printre exemplele cele mai des folosite

sfârșitul secolului al XVII-lea. Merită de subliniat faptul că autorii au putut să ne prezinte o imagine clară a complexelor de locuire dintr-un important cartier meșteșugăresc, profilat în special pe reducerea și prelucrarea metalelor, mai cu seamă a fierului și aramei. Ei s-au oprit cu multă atenție asupra trăsăturilor caracteristice ale arhitecturii de lemn descoperită în unele complexe de locuit, evidențiind concluzii de un deosebit interes, referitoare la legăturile indisolubile dintre locuințele țărănești și acelea orășenești din perioada evului mediu.

De asemenea, se evluiniază că cercetările de la Baia au scos la iveală numeroase ateliere meșteșugărești, fântini, precum și două pavaje, bine datate pe bază de monede, construite la începutul domniei lui Alexandru cel Bun și, respectiv, în vremea lui Ștefan cel Mare.

Cel mai important și mai cuprinzător capitol este acela consacrat studierii și prezentării descoperirilor arheologice din cei zece ani de săpături arheologice. Pornind de la analiza acestor materiale, precum și de la datele oferite de documentele vremii, autorii ne prezintă o amplă și destul de completă imagine asupra ocupațiilor locuitorilor de la Baia. Au fost prezentate, mai întâi, unele îndeletniciri care, de regulă, caracterizează economia rurală (culesul, prisăcăriul, pescuitul, vinătoarea, creșterea animalelor domestice, cultivarea cerealelor, legumicultura, pomicultura), care nu lipsesc, după cum o dovedesc materialele arheologice descoperite, mai ales în sectorul „Parc”, nici în așezarea orășenească de la Baia. De asemenea, autorii au întreprins o analiză atentă și exhaustivă a îndeletnicirilor meșteșugărești care caracterizează, în general, activitatea orășenească în acest domeniu. În acest scop, s-au operat unele clasificări tipologice și s-au precizat elementele de încadrare cronologică. În felul acesta, au putut fi studiate, în evoluția lor, unele îndeletniciri importante pentru definirea trăsăturilor economice specifice unui asemenea oraș, cum sint mineritul, reducerea și prelucrarea metalelor, în special a fierului și a aramei. Bogăția materialului arheologic descoperit, toponimul *Baia*, ca și informațiile oferite de documentele medievale relevă cu pregnanță rolul însemnat deținut de acest sector al producției meșteșugărești în centru urban de la Baia. Pe lângă îndeletnicirile amintite, sint prezentate datele arheologice despre practicarea altor meșteșuguri, cum ar fi cel al prelucrării lemnului, pietrei, osului, cornului, pieilor, blănurilor, țesutului, croitoriei etc.

Un spațiu larg a fost acordat și meșteșugului olăritului, urmărindu-se, pe baza analizei unui material deosebit de bogat și variat, evoluția lui de-a lungul a nu mai puțin de patru secole. În felul acesta s-a putut ajunge la constatarea că procesul de transformare a olăritului în meșteșug specializat s-a petrecut în secolul al XIV-lea. De asemenea, s-a putut preciza că ceramica cenușie, aparținind colo-

niștilor, nu apare la Baia decît începînd cu a doua jumătate a secolului al XIV-lea. În legătură cu produsele meșteșugarilor olari s-a insistat și asupra cahlilor de sobă, alcătuiindu-se o clasificare amănunțită.

Succinte, dar deosebit de utile capitole au fost consacrate circulației monetare medievale, destul de intensă în perioada secolelor XIV—XVII, precum și unor elemente de cultură medievală urbană.

Autorii sint de părere că, în stadiul actual al cercetărilor, nimic nu pledează pentru o vechime mai mare de sfârșitul secolului al XIII-lea sau începutul celui următor a așezării de la Baia. La origine o simplă așezare rurală românească, Baia a evoluat, în condițiile unor progrese economice, demografice și politice specifice secolului al XIV-lea, pe calea unor transformări care, încă înainte de jumătatea aceluiași veac, marcau o detașare de așezările rurale din jur, nu numai prin profilul îndeletnicirilor locuitorilor, ci și, foarte probabil, ca centru al unei formațiuni prestatale de tipul voievo-datului.

Grefarea unor elemente alogene, în special germane, din a doua jumătate a secolului al XIV-lea, pe această așezare care evolua deja pe drumul urbanizării, a fost de natură să grăbească, întocmai ca și în alte țări, acest proces. În anumite domenii, de pildă în cel al meșteșugului olăritului și arhitecturii, amprenta localnicilor s-a dovedit însă deosebit de puternică, putînd fi urmărită continuu în elementele ei cele mai caracteristice, dar odată cu noii veniți s-au putut asimila și anumite creații de cultură materială central-europeană realizîndu-se astfel o sinteză interesantă și durabilă.

Autorii, fideli relevării adevărului istoric, au arătat că evoluția Băii nu a fost mereu ascendentă. Așezarea a fost distrusă prin incendiu la jumătatea secolului al XIV-lea, în timpul luptelor împotriva armatelor regale maghiare, pentru independența Moldovei, apoi în 1467 și 1476, cînd s-au produs înfruntările militare cu Matei Corvin și respectiv cu Mahomed al II-lea. De fiecare dată așezarea s-a refăcut, continuîndu-și existența după distrugerile suferite, dar cu unele restructurări în aria ei de extensiune.

Evidențiînd concluziile mai importante care se degajă din lectura textului, trebuie să subliniem încă o dată faptul că lucrarea prezintă rodul muncii deosebite a unui colectiv încheșat și pasionat care, cu tenacitate și competență, a urmărit rezolvarea unor probleme dificile, reușind cu pricepere să ne dea o imagine veridică și, în foarte mare măsură, diferită totuși de aceea acreditată în istoriografia mai veche românească și mai ales străină, asupra procesului de formare și evoluție a orașului Baia, ca și a rolului său în istoria Moldovei medievale.

Scrișă într-un stil de evidentă ținută științifică, structurată judicios pe capitole, subcapitole și paragrafe speciale care să facili-

teze buna înțelegere a fiecăruia din aspectele de ordin social și mai ales economic din dezvoltarea orașului, lucrarea oferă astfel specialistului avizat, dar și altor categorii de iubitori ai istoriei, posibilitățile sporite de cunoaștere a unei epoci istorice interesante, pînă nu demult cercetată doar pe baza documentelor scrise. Anexele privind analizele resturilor de faună (S. Haimovici), de floră (Gh. Comarovschi) sau a unor metale (A. Bold), ca și ilustrația deosebită ca execuție și aproape exhaustivă, întregeste în chip necesar prezentarea istorică, conferindu-i un plus de informații.

Rezumatul cuprinzător, tradus în limba germană, face posibil accesul peste hotare a

principalelor date și concluzii prezentate de autori, iar indicele toponimic și onomastic facilitează evidențierea unor realități istorice aparte.

Fără îndoială, lucrarea cercetătorilor Eugenia Neamțu, Vasile Neamțu și Stela Cheptea reprezintă o valoroasă și originală contribuție la cunoașterea istoriei medievale a Moldovei din perioada secolelor XIV—XVII, în general, a problemei orașului medieval, în special, în cadrul căruia centrul urban de la Baia a avut o deosebită însemnătate.

DAN GH. TEODOR